

הארץ

בערה אני רוצה, בערה

סוף־סוף קיבלנו את ג'לאל א־דין רומי כפי שהוא, ולא ככוכב ניו־אייג'

לעקוב

סיגלית בנאי

17:46 • 18 באוגוסט 2025

**מולאנא ג'לאל א־דין מוחמד בלחי רומי: מעבר לכפירה
ולאסלאם, תירגם מפרסית אורי מור מלאך, הוצאת אדרא, 2025,
164 עמודים**

כיצד נהפכה שירתו של ג'לאל א־דין רומי, סופי פרסי בן המאה ה-13, לטרנד של מפורסמים כמו מדונה, בראד פייט וביונסה? לכך אחראי בין השאר המתרגם של רומי לאנגלית קולמן בֶּרְקֶס שגם מבצע משירי רומי בליווי מוסיקה חיה. אבל מתברר שברקס לא יודע פרסית ובעצם יצר עיבודים לתרגומים קודמים שטישטשו את הממד האסלאמי והפכו את רומי למשורר אוניברסלי־רומנטי שמקבל את כל הדתות, שותה יין ומתבסס בשיכרון האהבה. זאת למרות שרומי היה חכם־דת מוסלמי־מאמין שהכריז, "עֲבַד לַקְרָאן אֱהִיָּה כָּל עוֹד נִשְׁמַת חַיִּים בְּאֶפִּי / עֶפֶר לְרִגְלָיו שֶׁל הַנִּבְחָר, מִחֲמַד הַנְּבִיא / אִם יָבִיא אִישׁ דִּבְרֵי אַחֵר מִדִּבְרֵי / יַעֲוֹר בִּי מְאוֹס, וְדִבְרֵיו — סְלִידִתִּי".

גם בעברית רבים מתרגומי שירת רומי שראו אור בעבר נסמכו על התרגומים של ברקס וכך הקשר למקור רופף עוד יותר. לכן יש לשמוח על הספר החדש של אורי מור מלאך שתירגם את רומי ישירות מהמקור הפרסי. מגמתו העיקרית הפוכה לטרנד שהפך את רומי לכוכב ניו־אייג', והוא מראה כיצד שירתו מעוגנת באופן הדוק בתיאולוגיה אסלאמית־סופית. הספר הוא מהדורה דו־לשונית עברית־פרסית בליווי קליגרפיה המשלבת ספר שירה, אמנות, פילוסופיה והגות לצד פירושים, הערות שוליים ומראי־מקום מחקריים־מדעיים. הספר הזה הוא חלק ממפעל חייו של אבי אלקיים, העורך הראשי של הוצאת אדרא, שגם בתרגומיו מערבית לשירה הסופית של אֶבֶן אַל־עֶרְבִי ואל־חֵלָאג' משלב מחקר מדעי עם ספרות רוחנית.

בספר שלושה שערים. בשער הראשון, "פיהי מא פיהי", מובאות ארבע שיחות בענייני כפירה ואמונה של רומי עם תלמידיו. המקור בפרסית מודפס במלואו, וכך בעזרת AI יכולתי גם להמיר אותו לתעתיק של הפרסית לעברית, לנסות לטעום את המוסיקה של השפה ולדמיין את קולו של רומי בהדהוד המלים שמבקשות את מה שמעבר להן. כמו שהוא אומר, "התועלת במלים היא שהן מביאות אותך לכדי חיפוש ומעוררות אותך, אבל לא להשגת המבוקש באמצעות מלים... המלים הן כמו ראייה של דבר הנע הרחק ממך, אתה רץ בעקבותיו כדי לראותו טוב, ולא כדי לראותו בתיווך של תנועתו".

**"מעבר לכפירה ולאסלאם, משתרע מדבר ערבה /
בתוככי מרחביו, אוֹחֶזֶת בְּנוֹ כְּמִיָּהָ / עַת יוֹדַע הַסּוּד
מְגִיעַ לְשֵׁם, מְרַכֵּין הוּא רֹאשׁוֹ בְּסִגְיָהָ / בְּמָקוֹם זֶה, אֵין
מָקוֹם, אֵין אִסְלָאם, אֵין כְּפִירָה"**

בשער השני מתורגמים 22 מרובעי כפירה של רומי מתוך דִּיָּאן שְׁמִס תְּבְרִיזִי, דרוויש מסתורי שנהפך למורהו האהוב עד שנעלם והותיר אותו שבור־לב ומתגעגע. שירי הכפירה, הכפִּירִיָּאָת, מתארים את מעלות החטא, במקום שבו הניפרדות מיטשטשת למען התאחדות מיסטית. כפי שמסביר רומי ב"פיהי מא פיהי", "כפירה ואמונה הן גורמים לשניות... ואילו העולם האחר נמצא מעבר לכפירה ולאמונה... עולם שאין בו שניות אלא רק אחדות טהורה".

ואכן השיר המצוטט ביותר של רומי, שגם מקועקע על זרועו של בראד פיט, אומר, "מעבר לנכון וללא־נכון יש שדה. אפגוש אותך שם". אך התרגום המדויק אותו מביא מור מלאך, שגם נתן לספר את שמו, הוא, "מעבר לכפירה ולאסלאם, משתרע מדבר ערבה / בתוככי מרחביו, אוֹחֶזֶת בְּנוֹ כְּמִיָּהָ / עַת יוֹדַע הַסּוּד מְגִיעַ לְשֵׁם, מְרַכֵּין הוּא רֹאשׁוֹ בְּסִגְיָהָ / בְּמָקוֹם זֶה, אֵין מָקוֹם, אֵין אִסְלָאם, אֵין כְּפִירָה". כלומר בתרגום הפופולרי המדבר נהפך לשדה והכפירה והאסלאם נהפכו לנכון וללא־נכון, ויש גם המתרגמים "מעבר לטוב ולרע". הרכנת הראש

של יודע הסוד נהפכה לפגישה רומנטית באזור הדמדומים המוסרי,
בעוד שהשיר המקורי מדבר על התבטלות המאמין למול מרחבי
המעבר.

השער השלישי בספר מביא את משל משה והרועה מתוך ה"מת'נוי"
של רומי, ספר שירה ענק בן שישה כרכים הנחשב ל"קוראן בפרסית".
בסיפור זה משה פוגש ברועה צאן ששר שיר אהבה לאל כאילו היה
אדם אהוב, "הו אלי, הו אללה! / היכן אתה כדי שאהיה למשרתך /
אתקן נעליך ואסרק שעריך... / הו אתה, שקריאותי הי וְהו במרעה
מעלות זכרונך!" (כמו בטקס הזיכר בו מזכירים את שם האל בקריאות
הו, הוא). משה מגנה את הרועה וקורא לו כופר מכיוון שהוא מאניש
את דמות האל, "למי תדבר כך, לאחי אביך או לאחי אמך? / האם הגוף
וצרכיו הם מתכונותיו של בעל ההוד והגבורה?" אך האל נוזף במשה
ואומר לו שכל־אחד רשאי להללו בדרכו שלו, "בעבורו זהו שִׁבַּח,
ובעבורך אִשְׁמָה... בערה אני רוצה, בערה, בער נא בה!"

את אותה בערה רוחנית מוצא מור מלאך בספרו "הפשוט — סיפורים
חסידים באספקלריה צופית" בהוצאת אדרא, בסיפור של הבעל שם
טוב על הילד שלא ידע לקרוא וחילל בחליל בבית הכנסת ביום
הכיפורים, ולמרות חילול החג הוא חולל נפלאות, "וניצוץ קודשו בערה
בו כמו אש ממש... ועלידי זה העלה כל התפילות". וכמו בסופיות,
אותו ניצוץ נופח רוח באמונה, דרך הנשימה שיוצאת מהנשמה, בצליל
שהוא מעבר למלה.

הספר נחתם במאמר על הקליגרפיה והסופיות שמוסיף עוד רובד
לשירי המרובעים שמופיעים בפרסית בכתיבה נטויה ומלכסנת כמו
ציור, "בעולם האסלאם הקליגרפיה נחשבת האמנות הנשגבת
ביותר... כמו במוסיקה הפרסית הצופית, האקסטטיות מספקת מניע
אסתטי... המוזיקה מכוונת לחולל חאל, אצל הנגן ואצל הקהל" (חאל,
מצב רוחני אקסטאטי). והספר אכן מצליח לחולל חאל בשירה, בהגות,
בסיפור ובציור.

אולי פה טמון סוד הקסם שמפעיל רומי. הוא מציע אפשרות נדירה של
בערה המחברת בין רוחניות לאסתטיקה, בין עומק דתי ליופי חושי.

מוד עולם מערבי שמבקש משמעות אך נרתע ממוסדות דתיים רומי
מעניק שירה שמזמינה לגעת בקודש בלי להכריע בין "כפירה"
ל"אסלאם", לרחף בתווך, להיות גם וגם.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ